

LR och beredningens högstadium

Efter tolv år har LR — liksom övriga remissinstanser — haft att ånyo ta ställning till ett reformförslag för skolan. Men denna gång är ställningstagandet betydligt allvarigare än tidigare. Det gäller inte längre en begränsad försöksverksamhet, det gäller ett allmänt genomförande av ett definitivt förslag. I denna skillnad ligger ett outtalat men ofrånkomligt krav på remissinstanserna. De måste gå till sin granskning av förslaget under betydligt tyngre ansvar än när det gällde att enbart ta ställning till ett förslag, som i försök och forskning hade att söka en sanning eller pröva en hypotes. Det är vetandet, inte tron, som nu i första hand måste ligga till grund för bedömningarna.

Det är i medvetandet om detta ansvar, som LR:s deputerade enhälligt har avgivit sitt yttrande över skolberedningens förslag. Att det senare i åtskilliga och betydelsefulla stycken kunnat vinna fullt stöd bland läroverkslärarna är helt naturligt. Så som skolberedningen i allmänna formuleringar framställt skolans målsättning i stort, täcker denna det mesta av vad både det demokratiska samhället och individen kan tänkas begära av skolan för att den skall fylla välbekanta och av ingen ifrågasatta ideella krav. Den nioåriga skolplikten och »elevernas fria tillval» hör också till de numera praktiskt taget oomstridda reformkraven liksom allt vad som gäller förbättrade kontakter mellan skola och hem, ökad elevvård, mindre klasser, bättre hjälpmedel i undervisningen och andra axiomatiska krav, självklara för vilken skolform det än gäller.

Till en grundskola med nämnda ideella målsättning liksom till enhets-

skoleiden som sådan har LR länge och öppet deklarerat sin anslutning.

I en helt annan situation ställs emellertid bedömarna av betänkandet när det gäller den *konkreta* innebörden i den allmänna målsättningen, medlen att nå fastställda mål och möjligheterna att bedöma uppnådda resultat. Inför realiserandet av idéerna måste vi fråga oss: Vad ligger i begreppet »väsentliga kunskaper och färdigheter»? Hur stimulerar man bäst elevens »intresse för självständigt arbete och tänkande»? Vilken är den genaste vägen att »inlemma honom i samhällsgemenskapen»?

Det är på dessa skolreformens väsentligaste frågor vi har att i skolberedningens betänkande söka svaren och bedöma deras reella värde. Vi hade på viktiga punkter väntat oss bättre grundade och därför annorlunda formulerade svar än dem vi funnit.

Framförallt hade vi väntat oss, att svaren i betryggande utsträckning skulle ha byggts på resultaten av vår tolvåriga försöksverksamhet. Detta har så långt ifrån varit fallet, att man på avgörande punkter utan vidare kan fastställa, att beredningen öppet åsidosatt den praktiska erfarenheten och helt förbigått vår ansvariga skolmyndighets klara konstaterande, att problemen beträffande skolans inre arbete i dagens situation är densamma som när försöksverksamheten började. Frågor, som inte kunnat lösas genom den hittillsvarande praktiska försöksverksamheten, synes skolberedningen vilja avgöra genom obestyrkta påståenden och ogrundad tillit till effekten av oprövade organisatoriska åtgärder.

LR hyser samma stora respekt för

vikten av elevernas fostran, både den sociala och individuella, som skolberedningen. Men skolan har också att förena denna fostran med sin ursprungliga och alltjämt lika väsentliga uppgift att meddela kunskaper och färdigheter, en uppgift, vars både fostrande och samhällseliga roll skolberedningen enligt LR:s uppfattning icke tillmätt dess verkliga betydelse. Skolan kan självklart inte lösa dessa uppgifter var för sig utan måste genom sina arbetsformer samordna fostran och undervisning.

Enligt skolberedningens uppfattning är enbart en organisatorisk konstruktion som de sammanhållna klasserna ett tillförlitligt medel, överlägset andra, att tillgodose den sociala fostran och tillfredsställa de sociala rättvisekraven och samtidigt föra eleverna till ett godtagbart studiemål.

Det är bl. a. mot sådana obekräftade påståenden som inte minst högstadielärarna spontant reagerat.

Högstadiets differentieringsfråga är följaktligen för LR liksom för skolberedningen kärnpunkten i skolreformen. För LR:s del har detta föranlett förbundet att i brist på av skolberedningen redovisat material själv låta undersöka vissa av de förutsättningar, på vilka beredningen tycks bygga sin högstadiestruktur.

Dessa jämförande undersökningar har inte avsett — och kan inte avse — att utgöra en bindande bevisning för någon viss högstadiemodells företräde i framtiden. Men vad de tillsammans med granskningsresultatet av betänkandet visar är, att skolberedningens högstadieförslag på ytterst viktiga punkter bygger på rena förmodanden och obestyrkta påståenden. Un-

dersökningarna, som åberopas i LR:s remissyttrande, jämte förslagets brister ifråga om realistiska argument visar klart att skolberedningen saknar praktiskt taget varje sakligt underlag för sina hypoteser både då det gäller det sammanhållna högstadiets möjligheter att bättre än något annat främja elevernas sociala utveckling, tillvarataga begåvningarna inom samtliga socialgrupper, vidga allmänbildningen och skapa en effektiv skola, som ger varje elev det han bäst behöver och kan tillgodogöra sig. LR:s utredningar och granskningen av betänkandet visar, att skolans nuvarande och inom en överskådlig framtid existerande förutsättningar — de enda som kan åberopas — tydligt ger vid handen, att SB:s slutsatser snarast borde varit de motsatta. Därtill har LR även kunnat konstatera, att SB:s »sammanhållna» klasser genom den föreslagna läroplanens konstruktion vid undervisningen splittras i så många åtskilda elevgrupper, att klass-samhörigheten närmast blir en fiktion. Det ytterligt begränsade antalet för alla elever gemensamma timmar inom en och samma klass omöjliggör dessutom den individualiserade elevvård, som genom klassföreståndarskapet skulle bli en av skolreformens stora landvinningar.

I sin planering förlitar sig skolberedningen helt på de lättnader i lärarnas undervisning, som mindre klasser, bättre hjälpmedel, flera skolorlokaler och en reformerad lärarutbildning skulle ge. En realistisk bedömning av möjligheterna att åstadkomma allt detta inom den utmätta tidsrymden måste klart ge vid handen, att förutsättningarna saknas. Att under sådana förhållanden brådstörtat införa en oprövad skolform, om vars pedagogiska fördelar till och med antagandena är tvivelaktiga, anser LR oförsvarligt. Riksförbundet har därför också i sitt remissyttrande enhälligt avstyrkt ett obligatoriskt genomförande av skolberedningens högstadietkonstruktion så länge den inte genom noggrann prövning och jämförelse visat sig jämbördig eller överlägsen varje annan skolform.

UR PRESSEN *

I en ledare Skolbetänkandet i skärskelden i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning (23/10) går tidningen ånyo tillrätta med skolberedningens betänkande i vad det gäller dess »många idéer» och »få fakta»:

När politikernas tungor binds av kompromisser, är det särskilt angeläget att opolitiska organ och sammanslutningar för debatten vidare. Ingenting vore för vår demokrati skadligare än att man intalade sig att en kritisk granskning av en sådan uppgörelse är förspild möda, eftersom de fjättrade politikerna ändå har sista ordet.

En resignerad stämning ligger annars onekligen nära till hands för skolberedningens kritiker, eftersom förberedelserna hunnit så långt och tidsnöden uppenbarligen blivit så stor att något uppskov med beslutet för nya utredningar knappast är möjligt. Men det finns gott om exempel i vår moderna historia på hur reformbeslut som uppfattats som definitiva måst grundligt revideras efter relativt kort tid, hur idéerna drar det kortaste strået, om de kolliderar med fakta. Det råder inget tvivel om att skolberedningens betänkande löper stora risker i det hänseendet, eftersom dess innehåll präglas av så många idéer och så få fakta. Det åligger inte minst dem som dagligen kan följa reformens förverkligande att redovisa sina intryck och synpunkter.

Kritiken av skolberedningens förslag har följt två huvudlinjer. Dels håller man före att en undervisning i sammanhållna klasser värd namnet som regel inte går att genomföra utan en betydande standardför-sämring. Dels drar man i tvivelsmål om de värden skolberedningen vill slå vakt om verkligen befrämjas genom dess förslag till högstadium. Om möjligheterna att realisera sitt förslag vet skolberedningens ledamöter lika litet som någon annan. I stället för att ta till vara de positiva sidorna i tio års försöksverksamhet har den föredragit att ta ett steg ut i det ovissa. Dess insatser i det höga spelet är ett lägre elevantal i klasserna och en upprustning av undervisningsmaterialet. Låt oss för samhällets skull hoppas att de ger utdelning. Men ännu vet vi inte ens, om kassaförvaltaren har övertalats att spendera pengarna.

Naturligtvis är det svårt att på förhand fastställa om en viss skolform bättre befrämjar vissa värden än en annan. Men det hör till de gåtfulla dragen i beredningens arbete att den inte alls utnyttjat de möjligheter till jämförelser mellan olika typer av enhetsskolor som ändå funnits under de senaste åren. Vad skolberedningen borde ha gjort, har folkskolläraren Sven Jansson utträttat för Läroverkslärarnas Riksförbunds räkning.

Efter en redogörelse för Sven Janssons socialgruppsundersökning fortsätter GHT:

Att jämnar vägen för teoretiska begåvnings-ar till den högre utbildningen har varit ett av skolreformens väsentligaste mål. Av Janssons undersökning framgår att man är i färd med att slå in på fel väg, om man vill nå det målet. Naturligtvis åberopar skolberedningen även en rad andra argu-

ment av social karaktär för sitt val av högstadium, de flesta ännu svårare att verifiera genom jämförande studier. Men det kan inte undvikas att tilltron till dess resultat far illa av att dess teorier inte består provet, när de kan kontrolleras genom empirisk forskning.

Större akademiska konsistoriet i Lund har i sitt yttrande givetvis lagt huvudvikten på följderna för gymnasier-na och universiteten. *Sydsvenska Dag-bladet* behandlar konsistoriets yttran-de i en ledare (21/10):

Kan det vara förnuftigt att redan nu trum-fa igenom ett högstadium som kan med-föra en standardsänkning i kunskapsmätt för de elever som skall fortsätta på gym-nasiet? Konsistoriets oro avspeglar inte endast det i och för sig ytterst beklagliga för-hållandet att språkstudiet på högstadiet in-skränkes till två främmande språk. Även den omständigheten att undervisningen alltför länge blir odifferentierad och att ingen hänsyn tas till elevernas begåvning kan medföra menliga följder för gymna-siet och därmed också för de utexaminerade studenternas studieförutsättningar.

Är studenternas kunskaper otillräckliga för att de skall kunna tillgodogöra sig uni-versitetskursernas studieplaner, kan det bli tal om att de måste komplettera innan de kan börja universitetsstudierna. Därmed blir studieåldern ytterligare höjd. Det be-klagliga i en sådan utveckling i en allt hårdare konkurrens är uppenbart. Det bör också erinras om att de kvalificerade ut-bildningsvägarna förutsätter betydande kunskaper hos eleverna, och att det i åt-skilliga universitetsämnen i varje fall för högre examina inte räcker med kunskaper endast i två språk.

Är studenternas språkkunskaper otill-räckliga, har de inga möjligheter att inom rimlig tid avlägga sina examina, och åt-skilliga kan tvingas att avbryta sina studier. Vill Sverige hävda sin internationella ställ-ning inom vetenskap, teknik och kultur måste kraven ställas höga på dem som skall studera vid universitet och högskolor, allra helst som denna utbildning bl. a. på grund av de studentsociala åtgärderna kommer att bli dyrare för samhället.

För övrigt är det uppenbart, att högsta-diet som det nu är konstruerat enligt skol-beredningens förslag ställer utomordentligt höga krav på lärarnas kunskaper och för-måga. Det kräves av dem djupa insikter och en bred bakgrund i de egna ämnena, om undervisningen skall kunna verka sti-mulerande för de högst olika begåvnings-typer och intresseinriktningar som kommer att finnas i det sammanhållna högstadiet. Det är sannerligen inte bara en begåvnings-elit som där skall undervisas. Det gäller att ta hand om en större variation av be-gåvnings typer än i realskolan.

De odifferentierade klasserna fordrar väldiga ekonomiska insatser från statens och kommunernas sida. Med hänsyn till de många andra områden som pockar på högre anslag är det fara värt att skolan icke får de resurser beredningen förutsätter. Om så blir fallet torde det visa sig att konsisto-riets farhågor inte är överdrivna.

Svala skolremitter är *Svenska Dag-bladets* karakteristik av länskolnäm-nernas yttranden (23/10):

Samtliga länskolnämnder utom tre har, såsom framgick av en artikel i gårdagens tidning, mer eller mindre uttryckligt till-